

Josep Gordi
Josep Lloret
 Àrea de Geografia

ELS ESPAIS NATURALS PROTEGITS, SEGONS EL PEIN, DEL VALLÈS ORIENTAL

Aquest article es divideix en dues parts. La primera explica, de forma molt breu, les característiques del Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) i la segona analitza cadascun dels espais protegits de la comarca i fan referència al nivell de protecció existent o que proposa el Pla, a les institucions que tenen jurisdicció sobre l'espai i a la problemàtica ambiental actual.

QUÈ ÉS EL PEIN?

El Pla d'Espais d'Interès Natural és una figura de protecció prevista per la Llei d'Espais Naturals de 13 de juny de 1985 (12/1985) que va ser aprovat pel decret 328/1992 de 14 de desembre. Cal assenyalar que en 1989 ja es va produir una primera exposició pública, en el transcurs de la qual el pla va patir fortes pressions sobretot provinents d'associacions lligades al món rural, fet que va provocar el desenvolupament d'una nova versió presentada el setembre de 1992. Finalment el Pla fou aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat el dia 14 de desembre de 1992 (Decret 328/1992) i entrà en vigor el passat dia 1 de març de 1993 després de la seva publicació al DOGC.

El PEIN té per objecte, tal com s'especifica en la Llei mateixa i en el decret d'aprovació, la delimitació i l'establiment de les determinacions necessàries per a la protecció bàsica dels principals espais naturals de Catalunya, l'elecció dels quals està en funció dels valors científics, ecològics, paisagístics, culturals, socials, didàctics i recreatius que posseeixen. En total s'han considerat 144 espais diferents que representen el voltant del 20% de la superfície total de Catalunya. Per poder dur a terme aquest Pla hi ha prevista una inversió quadriennal d'11.000 milions, encara que realment aquests pressupostos inclouen les partides dels parcs actuals, fet que genera que els diners destinats als espais del Pla no siguin en realitat tan importants com semblarien en un primer moment. Finalment cal assenyalar que el PEIN té rang de Pla Sectorial, o sigui, que se superposa a l'ordenament municipal. A grans trets es pot dir que els espais inclosos en el PEIN vindran afectats per una normativa de caràcter general que suposarà:

** Aplicació del règim urbanístic de sòl no urbanitzable.*



Activitat ramadera a la Calma, Manlleu. Foto: A. Arrizobalaga

** La circulació motoritzada amb finalitats esportives i similars és objecte de restriccions i en queda prohibida camp a través i fora dels camins.*

** Els explotadors d'activitats extractives situades en el marc d'espais inclosos en el PEIN, es veuen obligats a dipositar una fiança per tal de garantir la restauració que estan obligats a fer per la Llei 12/1981 de 24 de desembre.*

** Determinats projectes d'obres i instal·lacions hauran de sotmetre's a una avaluació d'impacte ambiental segons la legislació específica en la matèria.*

I, per altra banda, una normativa de caràcter específic que es desenvoluparà en l'establiment d'un pla concret per cadascun dels espais inclosos en el PEIN. Aquest són els anomenats Plans especials que contindran una descripció i una representació detallada dels límits de cadascun dels espais i les determinacions pròpies per la protecció del medi natural i el paisatge, juntament amb mesures de promoció i millora destinades a la població rural resident en aquests espais. Aquests plans especials s'hauran de revisar i actualitzar amb una periodicitat quadriennal.

Finalment cal assenyalar que el Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca (DARP), i el Departament de Medi Ambient (DMA) compartiran responsabilitats en els espais inclosos en el PEIN, com

indica el decret 200/1992 de 25 de setembre. El DARP assumirà la gestió, la promoció i l'establiment d'ajudes i indemnitzacions. I serà competència del DMA la redacció de plans especials, els estudis d'impacte ambiental i l'aprovació del programes de restauració. Aquest dos departaments hauran de fer front de forma comuna a les possibles modificacions del PEIN, a les propostes de declaració de reserves naturals i parcs naturals, i a la determinació dels criteris i mesures per garantir el manteniment de les connexions biològiques entre els espais inclosos en el PEIN.

ESPAIS DEL VALLÈS ORIENTAL INCLOSOS DINS EL PEIN

El Montseny

Proteccions legals

El Montseny gaudeix de la figura legal de protecció de Parc natural, que es pot definir com un espai que presenta uns valors naturals qualificats, que es pretenen conservar d'una manera compatible amb l'aprofitament ordenat dels recursos i de l'activitat dels habitants. La declaració d'aquesta figura es fa per decret. El parc es va crear l'any 1975 a partir de la redacció i l'aprovació d'un Pla Especial, posteriorment en 1987 la Generalitat reconeix per decret el parc.

Per altra part, l'àrea territorial que comprèn el massís del Montseny, en pertànyer a diversos municipis queda subjecte al règim urbanístic que aquestes entitats dictin, i també a llurs plans generals i a llurs normes subsidiàries, les quals no poden contraposar-se al Pla Especial.

El massís del Montseny també disposa de diverses proteccions legals pel que fa a la seva fauna; l'Estació biològica del Vilar de la Castanya és refugi de caça i també existeix el refugi de pesca de la Tordera. Aquestes serien àrees limitades i protegides en les quals, en virtut d'una disposició legal, es prohibeix la caça i la pesca d'una manera permanent per raons científiques, biològiques o educatives. Cal esmentar, en aquest sentit, que també hi ha dues zones de pesca controlada la de Riber i la Tordera.

Cal assenyalar, en darrer terme, que el massís del Montseny forma part de la xarxa de Reserves de la Biosfera des del 1978⁽¹⁾, qualificació atorgada per la UNESCO, en virtut de la qual forma part d'una xarxa de reserves que es «...concep com un espai històricament utilitzat per l'home on poder estudiar els usos del territori i del medi. Les reserves de la biosfera pretenen, doncs, d'aplegar dades científiques per el manteniment d'una relació harmònica de les poblacions amb el seu medi i serveixen de base per projectar els resultats obtinguts sobre territoris més grans...»⁽²⁾.

En darrer terme, cal indicar que al massís del Montseny existeixen 6 arbres monumentals: El castanyer de can Cuc, el ginebre de Casademont, la sequoia roja, l'avet noble, la sequoia i l'avet grec del Noguer, exemplars que «...per llurs exepcionals mides dins de la seva espècie o per la seva edat, història o particularitat científica són mereixedors de mesures de protecció...» (Direcció General del Medi Natural, 1990) gràcies a un Decret existent des de 1987.

Institucions

En primer lloc, dins del massís del Montseny i en l'àrea que abasta el Parc, l'organisme gestor és la Diputació de Barcelona. Per altra banda, els municipis dins dels quals queda inclòs el territori del massís intervenen en la qualificació i els usos del sòl d'acord amb llurs normatives i plans generals. En aquest sentit, i dins del territori del massís que queda dins del Parc, «...la Diputació de Barcelona s'encarrega de vigilar que els plans d'ordenació municipal s'adeqüin a la filosofia del Pla Especial, com totes les activitats que s'hi produeixen...»⁽²⁾.

Finalment, també s'ha d'indicar que la Generalitat esdevé el principal organisme decisor en ser qui legisla, elabora normatives i autoritza l'execució de les diferents demandes quant a activitats econòmiques, de lleure, etc que es produeixen.

Problemàtica ambiental

Al massís del Montseny, com a conseqüència de la seva situació latitudinal, molt propera a la Mediterrània, i de la important alçada que assoleix, hi conviuen ambients i comunitats animals i vegetals mediterrànics amb d'altres d'humides més pròpies de l'Europa septentrional. Aquest fenomen condiciona una part important de la problemàtica dels seus sistemes mediambientals.

En primer lloc, s'hi localitzen determinades comunitats i espècies vegetals i animals extramediterrànies que es troben en condicions ambientals extremes i que esdevenen molt vulnerables i fràgils.

Per altra banda, al massís del Montseny apareixen espècies de flora i faunes rares i/o endèmiques molt fràgils i comunitats vegetals mediterrànies amb un alt risc d'incendi estival.

Pel que fa a la problemàtica derivada de l'activitat antròpica cal considerar la proximitat de Barcelona i de la seva àrea metropolitana, un aspecte que provoca una forta pressió antròpica. Resulta innegable

(1) SOLER, J. et al. (1990): Estado de la reservas de la Biosfera en España. Año 1990, Ed. Unesco, Madrid

(2) Parc natural del Montseny i Parc natural des Cévennes (1989): La Méditerranée, un méditerranéen à conserver, Ed. Diputació de Barcelona i Parc de Cévennes

el fet que el massís del Montseny en els darrers anys s'ha convertit en important enclavament d'oci i lleure amb una important presència d'activitats i infraestructures lúdico-pedagògiques amb tot el que això implica quant a riscos d'excessiva pressió antròpica.

En aquest sentit, i segons dades de 1992 entre abril i octubre, el parc havia atès o informat 62.004 persones i per només 3 dels equipaments educatius existents (can Lleonart, la Traïna i el Pollel) havien passat 20.440 alumnes. Ja en 1990, segons una publicació periòdica comarcal (El 9 Nou del 13-10-1990) les estadístiques de la Diputació quantificaven entre 1.200.000 i 1.500.000 el nombre de persones que s'acostaven anualment al Montseny i als municipis del voltant.

En darrer terme també s'hauria d'assenyalar com un altre element generador de problemàtica mediambiental, la derivada de les activitats extractives que provoquen puntualment alteracions morfològiques i paisagístiques.

El Corredor i el Montnegre

Proteccions legals

En 1991 es va aprovar definitivament el Pla Especial del Montnegre-Corredor. Ara bé, malgrat que la Diputació de Barcelona, que és la institució que gestiona aquest espai, parla de Parc Natural, la Generalitat de Catalunya no l'ha reconegut com a tal i fins i tot el mateix PEIN tampoc no proposa l'aplicació d'aquesta figura de protecció, ja que considera que amb el Pla Especial actual dota a l'espai d'un adequat règim de protecció.

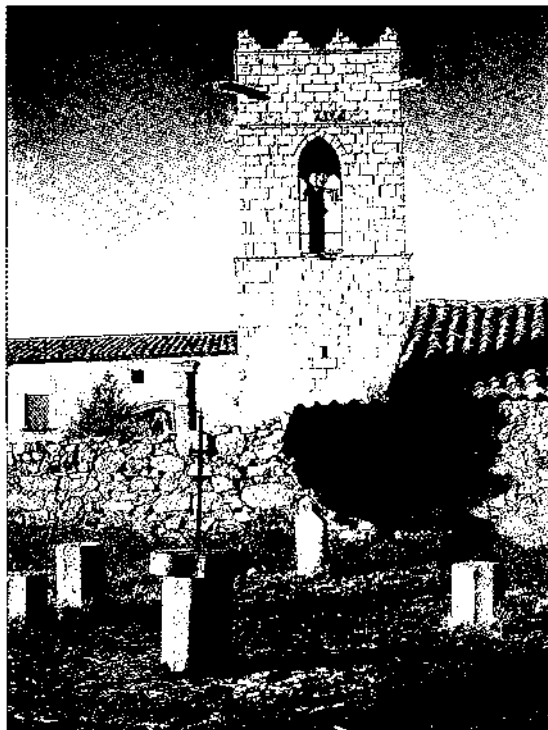
D'altra part existeix el Refugi de fauna salvatge de Can Ricastell i hi ha dos arbres declarats monumentals: l'alzina de can Farrerons i el Gatell de ca l'Arenes. Cal tenir present que les Reserves Naturals de Fauna Salvatge són àrees limitades per protegir determinades espècies i/o poblacions de fauna salvatge en perill d'extinció. No es permet cap activitat que pugui perjudicar aquestes espècies i/o poblacions. La declaració ha de ser aprovada pel DARP un cop feta la informació pública adient.

Institucions

Hi ha dos nivells d'institucions, d'una part els municipis, dels quals només Vallgorgina té Normes Subsidiàries i, d'altra, la Diputació de Barcelona.

Problemàtica mediambiental

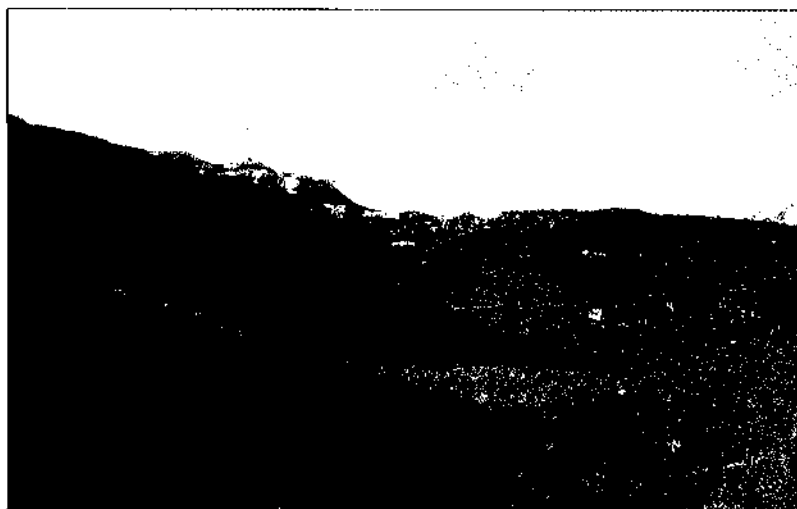
Tal com assenyala el mateix PEIN un dels principals problemes d'aquest espai és la pressió antròpica, que genera efectes erosius i alteracions dels sistemes naturals. Tal com s'ha fet en el Montseny presentarem les dades existents, que només fan referència a



Santuari del Corredor. Foto: A. Arrizabalaga

les dues àrees de lleure que ha promogut la Diputació i que han estat facilitades pel Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona. Aquests dos equipaments són els dos grans encerts, encara que el dubte que es formula és si la ubicació és l'adequada, en la política de la Diputació de Barcelona ja que permeten regular activitats que abans els visitants realitzaven en qualsevol indret. La que fa referència al Solei del Corredor des del 1986 al 1990 es produeix un continuat creixement ja que es passa de 420 visitants en el 1986 a 8.248 en el 1990. La segona àrea, l'àrea d'esplai de les feixes de ca l'Arenes, segueix una evolució semblant encara que els volums són lleument superiors, ja que mentre en el 1987 va rebre 2.077 persones en el 1990 van ser 14.057. Els dos equipaments esmentats es troben en el camí cap al Santuari del Corredor que és l'espai més visitat, ja que és el que presenta una millor accessibilitat en cotxe. L'evolució del nombre de visitants segueix un ritme estacional i marcat per els costums dels habitants de les comarques que envolten el Parc, com són la recollida de bolets a la tardor i passar un dia o una tarda d'estiu o primavera en el bosc.

Pel que fa als problemes derivats de l'elevat nombre de visitants, cal esmentar l'abandonament de deixalles, a causa del gran nombre de vehicles que hi circulen i que ho fan de forma totalment indiscriminada. En conclusió, el Parc del Montnegre i el Corredor encara està en procés de consolidació, ja que li



Cingles del Bertí. Foto: D. Selva

manca desenvolupar a fons el seu Pla Especial. Cal assenyalar que existeix actualment una dotació desigual dels equipaments i de la informació entre el Montnegre i el Corredor, a favor d'aquesta darrera zona. I com a suggeriments per evitar el major nombre possible d'efectes negatius de la freqüentació, caldria millorar la senyalització interna i la xarxa viària interior, sobretot del Montnegre. També seria convenient instal·lar els centres d'informació en les principals entrades ⁽³⁾.

La Conreria, Sant Mateu i Céllecs

Proteccions legals

En l'actualitat només existeixen les normes que estableixen els plans generals o normes subsidiàries. D'altra part la Diputació de Barcelona està redactant un Pla Especial, que reclama el PEIN, per declarar el Parc de la Serra de Marina, que tancaria el seu famós anell verd al voltant de la conurbació urbana de Barcelona ⁽⁴⁾.

Problemàtica mediambiental

El principal tema és la pressió antròpica, que genera un alt risc d'incendis estivals, tal com s'ha comprovat en l'estiu passat, i la degradació dels sistemes naturals. En aquest sentit el PEIN recomana que atès l'ús recreatiu d'aquest espai s'haurien de promoure diverses àrees forestals recreatives, per tal d'evitar una freqüentació indiscriminada.

La Sauva Negra

Aquest espai és una fageda situada en el Moianès i que a nivell administratiu només una petita part pertany al terme municipal de Castellcir, el qual la va declarar Arbreda d'interès local (18.3.88). El PEIN simplement assenyala que no hi han grans problemes ambientals i reclama la inclusió d'aquest bosc dins les superfícies forestals d'àrea reduïda, les quals són zones determinades pel DARP on es localitzen espècies forestals d'àrea reduïda dins el territori de Catalunya. Aquest àmbits són susceptibles d'explotació, amb l'adopció de les determinacions necessàries per assegurar el manteniment dels graus de presència d'aquestes espècies.

Cingles de Bertí

En aquests moments aquest espai únicament gaudeix de les proteccions legals de règim urbanístic imposades pels municipis als quals pertany l'àrea territorial que comprèn. En concret, de les disposicions que dicta el Pla General de St. Quirze de Safaja i les Normes Subsidiàries dels municipis de St. Feliu de Codines i Bigues i Riells.

En principi, els organismes públics que poden intervenir en aquest espai natural són, en primer lloc, els ajuntaments dels municipis a què pertany l'àrea territorial dels Cingles de Bertí, els quals fixen els usos i la qualificació del sòl i poden establir normes destinades a la preservació de determinats espais o àrees. D'altra banda, la Generalitat esdevé el principal organisme decisor en ésser el que legisla i autoriza l'execució de les demandes quant a activitats econòmiques, de construcció o de lleure. Dins el que seria la problemàtica específica dels sistemes naturals existents, resulta destacable, pel que fa a les comunitats vegetals, l'important risc d'incendi estival.

També s'ha d'assenyalar l'acusada vulnerabilitat d'un dels escassos poblaments de Catalunya de la tortuga de terra mediterrània i de la tortuga d'aigua. Bona part de la problemàtica mediambiental es centra en la pressió antròpica que es deixa sentir, especialment els caps de setmana.

Cal no oblidar que l'enclavament d'aquest espai natural, forma part d'una àrea més extensa en la qual la construcció de segones residències i l'aparició i creixement d'urbanitzacions ha estat i és molt important. Així doncs, la pressió antròpica es reflecteix de diverses formes com pot ser la degradació de boscos o l'existència de camins i enclavaments molt freqüentats per motos. En aquest sentit cal ressaltar la degradació de l'entorn als voltants del Santuari de Sant Miquel del Fai.

(3) GORDI, J. (1992): «La freqüentació turística en el Parc del Montnegre i el Corredor» dins I Jornades naturalistes del Maresme, Ed. Natura, Argentona

(4) GORDI, J. (1990): «La freqüentació turística del medi natural en el Vallès Oriental» L'auró, núm 4, Museu de Granollers